

Megiser'in "Paroemiologia Polyglottos" Adlı Eserine Göre 17. Yüzyıl Türkçesinin Fonetik Tanıkları

Phonetic Evidences of 17th Century Turkish According to Megiser's Work Named "Paroemiologia Polyglottos"

Beytullah BEKAR *
Okan Celal GÜNGÖR **

* Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü
beytullahbekar@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8372-1190
Kırklareli / TÜRKİYE

* Assoc. Prof. Dr., Kırklareli
University, Faculty of Science and
Letters, Department of Turkish
Language and Literature
beytullahbekar@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8372-1190
Kırklareli / TÜRKİYE

** Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmet
Bey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
okancelalgungor@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5933-1336
Karaman / TÜRKİYE

** Assoc. Prof. Dr., Karamanoğlu
Mehmet Bey University, Faculty of
Letters, Department of Turkish
Language and Literature
okancelalgungor@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5933-1336
Karaman / TÜRKİYE

Başvuru/Submitted: 25/01/2024
Kabul/Accepted: 25/07/2024
Yayın / Published: 25/12/2025

Öz

Osmanlı Devleti zamanında, Osmanlı'nın Balkanlardaki hâkimiyeti, Batıların Osmanlıyla olan siyasi, ekonomik, kültürel ilişkilerinin gelişmesiyle birlikte Türkleri tanımak ve Türkçe öğrenmek amacıyla Batılılar tarafından Latin harfleriyle yazılan eserlerin sayısı artmıştır. Batı'da Latin harfleriyle kaleme alınan bu eserler, hem içerisinde barındırdığı Türkçe söz varlığı hem de Türk dilinin Arap harfli metinlerde tespit edilemeyen bazı ses özelliklerini ortaya koyması açısından önemlidir. Batılılar tarafından Latin harfleriyle yazılan ve transkripsiyon metinleri olarak adlandırılan bu eserlerin ilki, XIV. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilen Codex Cumanicus'tur. Çalışmaya konu olan eser ise Hieronymus Megiser'in (1553-1616) *Paroemiologia Polyglottos* adlı eseridir. Eser, Leibzig'de Michael Lantzenberger yayınevi tarafından 1605'te yayımlanmıştır. Eserin dijital baskısı Baoyera Eyalet Kütüphanesinde urn:nbn:de:bvb:12-bsb11103818-3'te dijital olarak kayıtlıdır. Eser, 240 sayfadan müteşekkil olup İbraniler, Yunanlılar, Latinler, Almanlar, Fransızlar, Belçikalılar, Galyalılar, İtalyanlar, İspanyollar, Slavlar, Araplar ve Türklerle ait bir atasözü derlemesidir. Türkçe atasözleri dönemin konuşma dili hakkında önemli bir kaynaktır. Çalışmada geçen atasözlerinden hareketle dönemin ses olayları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Megiser, *Paroemiologia Polyglottos*, transkripsiyon metinleri, ses olayları.

Abstract

During the time of the Ottoman Empire, as the Ottoman dominance in the Balkans increased and political, economic, and cultural relations between Westerners and the Ottomans developed, the number of works written in Latin letters by Westerners to learn about the Turks and the Turkish language increased. These works are important both in terms of the Turkish vocabulary they contain and in terms of revealing some phonetic features of the Turkish language that cannot be detected in texts written in Arabic script. These works, written in Latin letters by Westerners, are called transcription texts in the literature. The first of these works is Codex Cumanicus, which is estimated to have been written in the early 14th century. The work examined in this study is *Paroemiologia Polyglottos*, written by Hieronymus Megiser (1553–1616). The work was published in 1605 by Michael Lantzenberger publishing

house in Leipzig. Its digital edition is available in the Bavarian State Library under urn:nbn:de:bsb:12-bsb11103818-3. The work consists of 240 pages and is a compilation of proverbs belonging to the Hebrews, Greeks, Latins, Germans, French, Belgians, Gauls, Italians, Spaniards, Slavs, Arabs, and Turks. The Turkish proverbs included in the work are an important source for understanding the spoken language of the period. In the study, phonetic phenomena of the period were examined based on these proverbs.

Keywords:

Megiser, Paroemiologia Polyglottos, transcription texts, vocal features.

Makale Bilgileri

Atıf: Bekar, B. & Güngör, O. C. (2025). Megiser'in "Paroemiologia Polyglottos" Adlı Eserine Göre 17. Yüzyıl Türkçesinin Fonetik Tanıkları. *Selçuk Türkiyat*, (66): 1-17. Doi: 10.21563/sutad.1425760

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası: Katılımı yok.
Mali Destek: Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları: Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme: İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan: selcukturkiyat@gmail.com
Lisans: Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Citation: Bekar, B. & Güngör, O. C. (2025). Megiser'in "Paroemiologia Polyglottos" adlı eserine göre 17. yüzyıl Türkçesinin fonetik tanıkları. *Selçuk Türkiyat*, (66): 1-17. Doi: 10.21563/sutad.1425760

Ethics Committee Approval: It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent: No participants.
Financial Support: The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest: No conflict of interest.
Copyrights: The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment: Two external referees / Double blind.
Similarity Screening: Checked – iThenticate.
Ethical Statement: selcukturkiyat@gmail.com
License: Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Türkolojinin Batı'daki tarihi, Türklerin Avrupalılarla ilk temaslarına kadar uzanır. Hunların Avrupa'da siyasi hâkimiyet kurmalarından sonra Avrupalılar yeni tanıdıkları bu halkın dilini ve kültürünü öğrenmek amacıyla çalışmalar yapmışlardır. Bu konudaki ilk eserler, tüccarlar ve din adamları tarafından kaleme alınmıştır (Akar, 2017, s. 45). Osmanlı Devleti zamanında, Batılıların Osmanlıyla olan siyasi, ekonomik, kültürel ilişkilerinin gelişmesiyle birlikte Batılılar tarafından Türkleri tanımak ve Türkçe öğrenmek amacıyla Latin harfleriyle eserler yazılmıştır. Batı'da Latin harfleriyle kaleme alınan bu eserler, iki noktada önem arz etmektedir. Birincisi, Nasrettin Hoca fıkraları, dualar, atasözleri, ilahiler ve bilmeceler gibi değişik konularla ilgili Türk kültürü açısından önemli olan söz varlığını barındırmasıdır (Bekar, 2018b, s. 19-34). İkincisi ise bu söz varlığından hareketle dönemin ağız özelliklerinin ve Arap harfli metinlerde tespit edilemeyen Türk dilinin bazı fonetik hususlarının tespit edilebilmesidir.

Batılılar tarafından Latin harfleriyle yazılan ve transkripsiyon metinleri olarak adlandırılan bu eserlerin ilki, XIV. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilen *Codex Cumanicus'tur*. İtalyanlar ve Almanlar tarafından Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak Türklerinden derlenen bu eser, İtalyan ve Alman bölümü olmak üzere iki defterden müteşekkildir. Bu eser dışında Hans Schiltberger'in *Reisebuch* (1460), Flippo Argentinini'nin *Regola del parlare turcho et vocabulario de nomi et verbi* (1533), Bartholomaeus Georgiević'in *De Turcarum ritu et ceramoniis* (1544), Pietro Ferraguto'nun *Grammatica Turca* (1611), Franciscus à Mesgnien Meninski'nin *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae* (1680), Megiser'in *Paroemiologia Polyglottos'u* (1605) (bk. Yağmur, 2014, s. 205-213; Bekar, 2018a, s. 134; 2019a, s. 3) transkripsiyon metinlerinin ilklerindedir.

Çalışmada Hieronymus Megiser'in (1553-1616) *Paroemiologia Polyglottos* adlı eserindeki Türk atasözleri incelenmiştir. Megiser, 1553 yılında Stuttgart'ta dünyaya gelmiş ve 1616 yılında Avusturya'nın Linz şehrinde vefat etmiştir. Yazar, Tübingen Üniversitesinde Nikodemus Frischlin ve Martin Crusius'tan Yunanca ve Latince eğitimi almış ardından 1582 yılında Padua'da hukuk eğitimine başlamıştır. 1593-1601 yılları arasında Klagenfurt'taki Evanjelist Collegium Sapientiae et Pietatis idareciliğini yapmış ve 1601 yılında Frankfurt Üniversitesinde tarih profesörü olmuştur (Durmuş, 2017, s. 663). Arma sahibi bir asilzade olan Megiser, aynı zamanda 1612'de I. Ahmet zamanında basılan ilk Türkçe gramerin yazarıdır. Megiser, Johann Schiltberger'in açtığı yolda yürüyerek Frankfurt'ta *Rabbanî Dua'nın* 40 dilde yazılı metinlerini koynunda toplamış olan *Specimen XL diversarum linguarum* adlı kitabı 1592 yılında yayımlayarak dilticilik alanına atılmış, ertesi yıl bu dillerin sayısını 50'ye yükseltmiş ve 50 dilde başka dinî metinler de vermiş, 1603'te bu kitabın Almancasını da ortaya koymuştur. 1603 yılında 40 dilden toplamış olduğu küçük bir sözlüğü de *Thesaurus polyglottus* adıyla yayın alanına çıkmıştır (Dilâçar, 1971, s. 200). Yaygın olarak *Paroemiologia Polyglottos* olarak bilinen eserin tam adı *Paroemiologia Polyglottos: hoc est: Proverbia Et Sententiae complurium linguarum: Ex Sacris Videlicet Hebraeorum fontibus, atq[ue] ex optimis ... Graecae & Latinae linguae scriptoribus, desumptae ve Locos Communes*

*digestae: & cum Italorum, Hispanorum, Gallorum, Germanorum, Belgarum, Sclavonum, Arabum, Turcarum denique aliarum[ue] Nationum sententiosis Proverbiis collatae'*dir [Çok Dilli Atasözü Derlemesi: Farklı dillerden atasözleri ve cümleler; İbranilerin kutsal kaynaklarından, Yunan ve Latin dillerinin en seçkin yazarlarından alınmış veya ortak pasajlar hâlinde özetlenmiş; İtalyanların, İspanyolların, Fransızların, Almanların, Belçikalıların, Slavların, Arapların, Türklerin ve diğer milletlerden atasözü derlemesi]. Eser, Leibzig'de Michael Lantzenberger Yayınevi tarafından 1605'te yayımlanmış olup Bavyera Eyalet Kütüphanesinde urn:nbn:de:bvb:12-bsb11103818-3'te dijital olarak kayıtlıdır ve 240 sayfadan oluşmaktadır.

Türk atasözlerinin günümüz Türkçesine aktarımıyla yazar ve eser hakkındaki bilgiler, Bekar tarafından 2019 yılında yayımlanan *Batı Kültüründe Türk Atasözleri* adlı eserden yararlanılarak verilmiştir.

Transkripsiyon metinleri üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Mertol Tulum, 17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı; Yavuz Kartallıoğlu, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni* (16.-17. ve 18. yüzyıllar); M. Argunşah ve Galip Güner, *Codex Cumanicus*; Hilal Oytun Altun, 16. Yüzyıl Transkripsiyon Metinlerinden Arapça ve Farsça Alıntılarda Fonetik Uyarlama Örnekleri; Alpay İğci, 17. Yüzyılda Batı Rumeli Türkçesinin Özellikleri; Ömer Yağmur, *De Turcarum Ritu et Cereamoniis* (1544) İçerisinde Bulunan Çeviri Yazılı Sözlük Üzerine; Johannes Heyman'a Göre 18. Yüzyıl Türkçesi Telaffuz Kayıtları; Milan Adamovic, *Floransalı Filippo Agenti'nin Notlarına Göre* (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi (Ceviren: Aziz Merhan) ve O. Celal Güngör, *Türkisch-Deutsches Wörterbuch mit Transcription des Türkischen vb.*

Bu çalışmaların yanında Hayati Develi *Evlia Çelebi Seyahatnamesi'ne* göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar, Musa Duman *Evlia Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri* adlı eserlerinde Giovanni Molino'nun *Dittionario della Lingua Italliana Turchesca*, Bernaro da Parigi'nin *Vocabolario Italliano-Turchesco*, Jakab Nagy de Harsány'nin *Colloquia Famillaria Turcico Latina* ve Meninski'nin *Complementum Thesauri Linguarum Orientalium* adlı transkripsiyon metinlerinden de faydalanarak 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde görülen ses olayları ile ilgili tespitlerde bulunmuşlardır.

Yavuz Kartallıoğlu, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni* (16.-17. ve 18. yüzyıllar) çalışmasına D. F. Argenti'nin *La Regola Der Parlare Turcho*, Ryer'in *Rudimenta Grammatices Linguae Turcicae*, Molino'nun *Dittionario della Lingua Italliana Turchesca*, Parigi'nin *Vocabolario Italliana-Turchesco*, Harsány'nin *Colloquia Famillaria Turcico Latina*, Meninski'nin *Thesaurus Lingarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae* ve *Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae Institutiones Seu Grammatica Turcica*, Vaughan'ın *A Grammar of Turkish Language*, Viguier'in *Elemens De La Langue Turque*, Carbognano'nun *Gramatica Turca*, Jaubert'in *Grammaire Turke*, Redhouse'un *Grammaire Raisonnée De La Langue Ottomane* ve J. Deny'nin *Grammaire De La Turque* gibi eserlerini incelemiştir.

Alpay İğci, Batı Rumeli Türkçesi üzerine yaptığı 17. Yüzyılda Batı Rumeli Türkçesinin Özellikleri adlı çalışmasında Megiser'in 1612 tarihli *Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor* adlı eseri dâhil 20 transkripsiyon metninden faydalanmıştır. Ses olayları ise

Turcicae linguae per terminos latinus educta Syntaxis in usum eorum qui in Turciam missiones subeunt, Rudimenta Grammatices Linguae Turcicae, Michiel Martelini Derlemesi, Colloquia Familiaria Turcico Latina adlı eserlerden yararlanılarak tespit edilmiştir.

Yukarıda verilen çalışmalarda dönemin konuşma dili özellikleri tespit edilmeye çalışılmış ancak yaşadığı dönemin söz varlığını ve daha çok Batı Rumeli Türkçesi özelliklerini eserlerine yansıtan, bu yönüyle de Türkolojiye önemli katkıları bulunan Megiser'in *Paroemiologia Polyglottos* adlı eserindeki Türk atasözleri ses olayları bağlamında incelenmemiştir. Çalışma, Megiser'in *Paroemiologia Polyglottos* adlı eserinde geçen Türk atasözleriyle sınırlıdır.

Ses Olayları

1. Ünlülerle ilgili ses olayları

1.1. Ünlü değişimleri

i- > e-

**Turc. Etick baş itme khimfeje, madamkhi khü-
eleile tufin almajafsin, i.**

Etickhat itme khimfeje, madamkhi khüele [*khiele] ile tufin almajafsin. Etikhat itme kimseye, madamki kile ile tuzin almayasin. [= İtikat etme kimseye mademki kile ile tuzunu almıyorsun] (s. 44)

itikhat > etickhat [etikhat]

i- > e- değişmesi metinde alıntı kelimede telaffuzda uzun ünlülü olan ilk hecede görülmektedir.

Bu değişim hem Anadolu hem de Rumeli ağızlarında görülmektedir: idam > eğdam, ihtiyar > ehtiyar vb. (Caferoğlu, 1964, s. 11); işemek > eşemek, inmek > enmek (Gülensoy, 1993, s. 26)

-i- > -ü-

Turcicè. Âdem tetbür eder allah tala tactür eder.

Adem tetbür eder Allah tala tactür eder. Adem tetbür eder Allah tala taktür eder. [= Âdem tedbir eder, Allah teâlâ takdir eder] (s.2)

tedbir > tetbür

Bu ses olayı dudak ünsüzü olan b'nin etkisiyle gerçekleşmektedir. Buna benzer örnekler çabık > çabuk, çamır > çamur gibi kelimelerde de görülmektedir.

**Turc. Khifchi khafdugi khuinge achür gendü
dufcher. i.**

Khifchi khafdugi khuinge [*khujuge] achür gendü dufcher. Kişi kazdugi kuyuge ahür gendü düşer. [= Kişi kazdığı kuyuya sonunda kendi düşer] (s. 50)

ahir > achür [ahür]

-i- > -ü- değişmesi daha çok dudak ünsüzlerinin etkisiyle veya ilerleyici-gerileyici benzeşmeyle meydana gelebilmektedir (Özkan, 2009, s. 202-203). Fakat buradaki örnek bu kullanıma uymamaktadır.

Bu değişmeye, Anadolu ağızlarında da rastlanmaktadır: mevsim > mevsüm, nisbet > nüsbet vb. (Caferoğlu, 1964, s. 12).

ö- > ü-

Vluje betua jaramas foilema. i. Turc.

Vluje betua jaramas foileme. Ülüye betua, yaramaz soyleme. [= Ölüye beddua, yaramaz söyleme] (s. 87)

ölüye > ülüye

Ünlü daralması, geniş ünlüleri daraltma etkisine sahip olan bazı ünsüzlerin (y, l, n, ç, ş, s) etkisiyle meydana gelmektedir (Böler, 2020, s. 131). Bu ses olayı Gagavuz Türkçesinde de ilk hecedeki /ö/ ünlüsünden sonra f, t, y, l, n ünsüzlerinin etkisiyle gerçekleşmektedir: öfkesinde > üfkesindä (Özkan, 2019, s. 112).

Turc. Vlmifch adamdan ugulmeck, fechirdur hurmetdur. i. e.

Vlmifch adamdan ugulmeck, fechirdur hurmetdur. Ülmüş adamdan ugulmek, fehirdur, hurmetdur. [= Övülmüş adamdan övülmek onurdur, hürmettir] (s.8)

ögülmüş > vlmifch [ülmiş]

Turc. Giumleck khafftandan jakindur. †

Giumleck khafftandan jakindur. Gümlek kaftandan yakindur. [= Gömlek kaftandan yakındır] (s. 82)

gömlek > giumleck [gümlek]

Batı Rumeli ağızlarında bu değişmenin pek çok örneğine rastlanmaktadır: börek > bürek, çörek > çürek vb. (İğci, 2014, s. 69)

Bu değişmenin örneklerine Anadolu ağızlarında da rastlanmaktadır: köpük > küpük, ölç- > ülç-, sök- > sük- vb. (Caferoğlu, 1964, s. 15).

1.2. Ünlü düşmesi

-i- > -ø-

Eiluc Eile. degnifi brack balluck bil. Turc. mella halick bilur. i. fa bene, & bat-

Eiluc eile degnifi brack balluk bilmeffa halick bilur. Eyluk eyle, denizi brak baluk bilmezsa halick bilur. [= İyilik et, denize bırak; balık bilmezse, Halik bilir] (s. 3)

bırak > brak

Türkçede kelime başında patlayıcı bir ünsüzden sonra gelen dar ünlülerin, eğer kendisinden sonra /r/ ünsüzü gelirse, beklenen derecede telaffuz edilmediği bilinmektedir: kiral > kral (Gülsevin, 2017, s. 50)

Athlan ock dunmes. i. e. la frezza tirata Turc.

Athlan ock dunmes. Atlan ok dunmez. [= Atılan ok dönmez] (s. 41)

atılan > athlan [atlan]

Tarihî ve yaşayan birçok Türk yazı dili ve ağzında, vurgusuz açık hecelerdeki dar-düz ünlülerin düşebildiği görülmektedir: benizer > benzer

1.3. Ünlü türemesi

-ø- > -a-

Turc. Affafictan tŧchokh nefnetŧchikhar. i. e.

Affafictan [*Affatfictan] tŧchok nefne tŧchikhar. Azaciktan çok nesne çıkar. [= Azacıktan çok nesne çıkar] (s.22)

azcık > affafictan [azacık]

Bazı Türkçe kelimelerde, küçültme sıfatı yapan +ca, +cık (+cık, +cuk, +cük) eki getirilince bu eklerden önce bir ünlü türemesi olur. Bu türeyen ünlü, tabanın durumuna göre dar ünlü veya geniş ünlü olabilmektedir: darcık > daracık (Özkan, 2009, s. 174)

Bu değişimin örneğine 17. yüzyıl Batı Rumeli Türkçesinde de rastlanmıştır: assasikten / azazıkden (İğci, 2014, s. 109).

Aynı kelimedede Anadolu ağzlarında da ünlü türemesi görülmektedir: azacık, azacığ, azacuk vb. (Türk Dil Kurumu [TDK], 1993, s. 434).

2. Ünsüzlerle ilgili ses olayları

2.1. Ünsüz değişimleri

-dd- > -d- > -t-

Vluje betua jaramas foilema. i. Turc.

Vluje betua jaramas foilema. Uluye betua, yaramaz soyleme. [= Ölüye beddua, yaramaz söyleme] (s. 87)

beddua > betua

Bazı tarihî Türk yazı dillerinin metinlerinde ekleşme sırasında yan yana gelen ikiz ünsüzlerden birinin yazılmayabildiği örnekler vardır. Orhun Türkçesi metinlerinde, yan yana gelen benzer veya aynı ünsüzlerden birinin yazılmayabileceği genel bir kuraldır: yol(l)ug. Takip eden yazı dillerinde de benzer örnekler vardır. Türkiye Türkçesi ağzlarında: sünnet > sünet, kuvvet > kuvet vb. (Gülsevin, 2017, s. 65)

Bu ses değişimine 17. yüzyıl Batı Rumeli ağzlarında da rastlanmaktadır: betua /betua/ (İğci, 2014, s. 103).

Anadolu ağızlarında alınma kelimelerde -d- > -t- değişmesinin örneklerine rastlanır: adliye > atliyé, idare > itare, padişah > pātşah, paṭışah, tedbir > tetpirimi (Küçük, 2013, s. 48).

Anadolu ağızlarında eserdeki beddua > betua örneğinde olduğu gibi ünsüz tekleşmesinin örnekleri de görülmektedir: haddi > hadi, müddet > müdet (Küçük, 2013, s. 65).

k- > g-

Turc. Henkhiſchiĝendi hui, adetſchi hoſch ge-
Cicero. Itar. i. Suum cuiq, pulcrum eſt.

Her khischi [*khischie] gendi hui hoſch gelur. Her kiſie gendi hui, hoſ gelur. [= Her kiſiye kendi huyu hoſ gelir] (s.70)

Ünsüzler ötümlü ve ötümsüz olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ötümsüz ünsüzler söylenirken ses yolunu genişleterek çıkarılan eşleri olan ötümlü ünlülere dönüşmeleri sonucunda ötümlüleşme meydana gelir (Karaağaç, 2015, s. 90-91). Orhun Türkçesinde ön sıradan ünlülü kelimelerin başındaki /k-/ ünsüzü Uygur, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesinde korunarak devam etmesine rağmen, XIII. yüzyıldan itibaren Oğuzcada yazılan eserlerde (istisnaları dışında) ötümlüleşerek /g-/ olmuştur. (Gülsevin, 2017, s. 69)

Bu değişme, 17. yüzyıl Batı Rumeli Türkçesi özelliği gösteren metinlerde de görülmektedir: gece, gene, geysi vb.

Derleme Sözlüğü'nde de bu değişimin örnekleri görülmektedir: gendini bilmek (TDK, 1968, s. 1990).

2.2. Ünsüz düşmesi

-ñ- > -ø-

Turc. Atı ogurlan ductan ſora achür capıſi-
mi caparıſſen. i. e.

At ogurlanductan ſora achür capıſisini mi caparıſſen. At ogurlanductan ſora ahür kapisini mi kaparsen. [= At uğurlandıktan sonra ahır kapisini mi kaparsın] (s. 18.)

soñra > sora

Ünsüzler ötümlü ve ötümsüz olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ötümsüz ünsüzler söylenirken ses yolunu genişleterek çıkarılan eşleri olan ötümlü ünlülere dönüşmeleri sonucunda ötümlüleşme meydana gelir (Karaağaç, 2015, s. 90-91). Bazı ötümlü ünsüzlerin ise ötümsüz karşılığı bulunmamaktadır: l, r, m, n, ñ, y ünsüzleri bu ünsüzlerdendir. Bu ünsüzler en çok düşme eğilimi gösteren ünsüzlerdir. (Özkan, 2009, s. 180)

Anadolu'da /ñ/'nin pek çok ağızda düştüğü bilinmektedir: soñra > sora, ancak > açah, ödünç > ödüç (Caferoğlu, 1963, s. 27; Gülensoy, 1988, s. 66).

3. Ünlü uyumu

3.1. Kalınlık-incelik uyumu:

Uyum genel itibarıyla güçlü olmakla birlikte bazı eklerde uyumun bozulduğu görülmektedir:

Uyumu bozan ekler:

Çokluk eki +lAr

Turcicè. Gutsch olanler hurmeth lidur.

Gutsch olanler hurmethlidur. Guç olanler hurmetlidur. [= Güç olanlar hürmetlidir] (s. 238)

olan+ler

Nemeth çalışmasında (1983, s. 123-124), Rumeli ağızlarında +lAr ekinin isimlerde uyuma bağlı olarak kullanılmakla birlikte fiillerde uyum dışı kullanıldığını belirtmektedir: usta+lar, yol+lar, gül+ler, yapar+ler, tutar+ler vb. Bununla birlikte Rumeli ağızlarının bazı bölgelerinde isimlerde de uyum dışı kullanım olduğunu ifade etmektedir: baba+ler, ana+ler vb. Çokluk ekindeki bu uyum bozukluğu, Anadolu ağızlarından Trabzon ili ağızlarında da görülür: at+ler, tursun+ler (Nemeth, 1983, s. 156). Anadolu ağızlarında da bu ekin kalınlık-incelik uyumunu bozacak şekilde kullanıldığı görülmektedir: koyın+ler, yollā+yler, yuzuk+ler (Karahana, 2011, s. 9, 71, 99)

Turc. Maslach atlering hairlufsi orta fidur.

Maslachatlering hairlufsi ortafidur. Maslahatlerin hairlusi ortasidur. [= Maslahatların hayırlısı ortasıdır] (s. 6)

maslachat+lering [maslahatlerin]

Ayrılma durumu eki +dAn

Adamden Adama farcki vvar. i.

Adamden adama farcki var. Adamden adama farki var. [= Adamdan adama fark var] (s. 71)

adam+den

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinde işlek olan ayrılma eki +dAn'dır. Batı Rumeli Türkçesinde bu ekin kullanımında +lAr çokluk ekinde görülen damak uyumsuzluğu vardır. Nemeth (1983, s. 124), Rumeli ağızlarında ayrılma durum ekinin uyum noktasında karışık bir durum sergilediğini belirtip hamam+den, at+den, dolap+den gibi örnekler vermiştir. Bu ekteki uyum bozukluğunun örneği 17. yüzyıl Batı Rumeli Türkçesi özelliği gösteren *Michiel Martelini Derlemesi*'nde de görülmektedir: varun+den, sahmanun+den (Gülsevin, 2017, s. 87-88).

Bir halal bin haramden jëgdur. i.

Turc.

Bir hālāl bin hāramden jëgdur. Bir hālāl bin hāramden yëgdur. [= Bir helal bin haramdan yegdir] (s. 185)

haram+den

Uyum dışı bu kullanımlara Anadolu ağızlarında (Kuzey-doğu grubu) da rastlanmaktadır: adam+ler, sabah+ten, aşak+ten, koyun+ler (Karahan, 2011, s. 11, 71)

Fiilden isim yapan -I

İtŕchelum doli doli Gidelum deli deli. i. e.

İtŕchelum **doli doli** gidelum deli deli. İçelum **doli doli**, gidelum deli deli. [= İçelim dolu dolu gidelim deli deli]

dol-i dol-i

Batı Rumeli ağızlarında, Vıçıtırın-Kosova ağzında, bu ekin -i olarak kullanıldığı görülmektedir (İğci, 2010, s. 106). Bu değişme, dolayısıyla uyum dışı kullanımlar, Anadolu ağızlarında bilhassa Trabzon ve Rize ağızlarında görülür: dol-u > dol-i (Caferoğlu, 1964, s. 16).

3.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

-Up zarf-fiil, -sUn III. teklik şahıs emir ve +dUr bildirme ekinin Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi Megiser'in *Paroemiologia Polyglottos* adlı eserinde de uyum dışı kullanımları tespit edilmiştir. Bu uyum dışı kullanımlar 17. yüzyıl Batı Rumeli Türkçesinde de görülmektedir.

Uyumu bozan ekler:

Zarf-fil eki -Up:

Türk. Atinden inup efchege bindur.

Atinden **inup** efchege bindur. Atinden **inup** eŕege bindur. [= Atından inip eŕege bindir] (s.106)

in-up [in-üp]

Eski Türkçe devresinde ünsüzle biten tabanlara ekseriya -ıp/-ip; son hecesi yuvarlak ünlülü tabanlara -up/-üp eki getirilmektedir. /m/, /p/ gibi çift dudak ünsüzlerinin Eski Türkçedeki X sınıfı eklerin Eski Anadolu Türkçesi devresinde U sınıfı eklerle dönüşmesinde tesiri olduğu bilinmektedir. /p/ çift dudak ünsüzünün tesiriyle Eski Anadolu Türkçesi döneminde -Up şeklini almıştır (Develi, 1995, s. 117).

Zarf-fiil ekinin Batı Rumeli Türkçesinde uyum dışına çıkan örneklerini görmek mümkündür: ak-up, al-up (İğci, 2014, s. 140)

Ekin Anadolu'nun bazı bölgelerde uyumu bozacak şekilde yuvarlak ünlülü kullanımlarına da rastlanmaktadır: di-y-üb, did-up vb. (Taşçı, 2003, s. 42; Karahan, 2011, s. 10).

Bildirme eki +dUr:

Türk. Vlmifch adamdan ugulmeck, fechirdur hurmetdur. i. e.

Vlmifch adamdan ugulmeck, fechirdur hurmetdur. Ulmiş adamdan ugulmek, fehirdur, hurmetdur. [= Övülmüş adamdan övülmek onurdur, hürmettir] (s. 8)

fehir+dur [fehir+dür]

hurmet+dur [hürmet+dür]

Eski Türkçede yuvarlak ünlülü +turur biçiminde olan bildirme eki Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklık özelliğini devam ettirerek +durur, +dUr şekillerinde kullanılmıştır. Ekin benzer şekilde Batı Rumeli Türkçesinde de yuvarlak ünlülü kullanımları bulunmaktadır.

Ekin Batı Rumeli Türkçesinde uyum dışı örnekleri görülmektedir: adam+dür, borçlı+dür, inatçı+dür (İğci, 2014, s. 253)

Bildirme ekinin Anadolu ağızlarında da uyum dışı kullanımları görülür: el+dur (Karahan, 2011, s. 11).

III. teklik şahıs emir eki -sUn:

**Türk. Airucklere senung nige khiar itsun v-
gudung : Tschun ol okudularini gie
len tutmaffen. i. Die**

Airucklere senung nige khiar itsun v-
gudung, tŕchun ol okudularini gie fen
tutmaffen. Ayruklere senun nice kar itsun
ugudun, çun ol okuduklarini gi sen
tutmazsen. [= Ayrılmışlara senin öğüdün nice kâr etsin, çünkü sen ki o okuduklarını
tutmazsın] (s.68)

it-sun [it-sün]

Eski Türkçede yuvarlak ünlülü -sUn biçiminde olan ek, Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklık özelliğini devam ettirmiştir. Ekin benzer şekilde Batı Rumeli Türkçesinde de yuvarlak ünlülü kullanımları bulunmaktadır.

Ek Anadolu ağızlarında, özellikle Kuzey-doğu grubu ağızlarında, düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozacak şekilde kullanılmaktadır: ağla-sun, bin-sun, çek-sun (Karahan, 2011, s. 125, 10, 89)

İsimden isim yapan +lUk

Türk. Hep afadalücden jaramafreck olur. i.

Hep afadalücden jaramafreck olur. Hep azadalükden yaramazrek oluruz [= Hep azadelikten daha yaramaz oluruz] (s. 218)

azade+lüh [azade+lük]

Eski Türkçede düz ve yuvarlak ünlülü +lUk, +lIk şeklinde olan ek, Eski Anadolu Türkçesinde de hem yuvarlak hem de düz ünlülü olarak kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ekin uyuma aykırı kullanımları da görülmektedir.

Ekin Batı Rumeli Türkçesinde uyum dışı örnekleri görülmektedir: akrian+lukden / akranlukden, ach+luk / açluk/ (İğci, 2014, s. 65)

Ekin Anadolu ağızlarında uyum dışı örnekleri görülmektedir: başluğ (Karahan, 2011, s. 81)

Geniş zaman eki -Ur:

Turc. Henkhiſchiç gendi hui, adetſchi hoſch gelur.
Cicero. Itar. i. Suum cuiq, pulcrum eſt.

Her khischiç [*khischie] gendi hui hoſch gelur. Her kiſie gendi hui, hoſ gelur. [= Her kiſiye kendi huyu hoſ gelir] (s.70)

gel-ur [gel-ür]

Eski Türkçede -r, -Ir, -Ur, -Ar ve -(y)Ur şeklinde olan geniş zaman-ſimdiki zaman eki (Tekin, 2003, s. 185) Eski Anadolu Türkçesinde -Ur, -Ar, -r şeklindedir. Eski Türkçe ile Eski Anadolu Türkçesi arasındaki en önemli fark, ünlüyle biten tabanların eklilenmesidir. Eski Türkçede ünlü ile biten tabanlar umumiyetle -(y)Ur ekini almakla birlikte Eski Anadolu Türkçesinde ünsüzle biten fiillerin hep -Ur ile çekimlenmesi bunlarda ekin -Ur mü yoksa yardımcı sesin yuvarlaklaſmış -r mi olduğunu açıkça belli etmeyen bir durum yaratmıſtır (Kartallıoğlu, 2011, s. 318-319).

Ekin, Anadolu ağızlarında uyum dıſı örnekleri görölmektedir: alur sız, alurum, gelüruğ, kelur (Karahana, 2011, s. 17, 40, 61)

Ekin, Batı Rumeli Türkçesinde de uyum dıſı örnekleri görölür: beslen-ür, gel-ur /gelür/ (İğci, 2014, s. 66, 227).

Ettirgenlik eki -dUr-:

Turc. Atinden, inup eſchege bindur.

Atinden inup eſchege **bindur**. Atinden inup eſeđe **bindur**. [= Atından inip eſeđe bindir] (s.106)

bindur- [bindür-]

Eski Türkçede -tUr şeklinde olan ek, Eski Anadolu Türkçesinde ünsüz uyumuna bağlı olarak -DUr şeklinde kullanılmıſtır. Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen ekin bu metinde de uyuma aykırı kullanımları tespit edilmiſtir.

Ekin Anadolu ağızlarında (Kuzey-doğu grubu) uyum dıſı örnekleri görölür: azdur-, degdur-, yazdur- (Karahana, 2011, s.17, 30)

Uyum sürecinde olan ekler

İsinden sıfat yapan +II, +IU:

Turc. Giufel auureth hem ſcharap tatlu agudur.
dur. i.

Giufel auureth hem ſcharap **tatlu** agudur. Güzel avret hem ſarap tatlu agudur. [= Güzel avrat, hem ſarap tatlı ağıdır] (s. 219)

tat+lu [tat+lü]

Eski Türkçede +IIg şeklinde olan ekin Eski Anadolu Türkçesinde /g/ sinin erimesiyle ekin ünlüsü yuvarlak bir ſekil almıſtır. Batı Rumeli Türkçesinde ekin düzlük- yuvarlaklık uyumuna aykırı kullanımları görölmektedir.

Gutfch olanler **hurmethlidur**. Guç olanler **hurmetlidur**. [= Güç olanlar hürmetlidir] (s. 238)

hurmeth+li [hürmet+li]

Ekin Batı Rumeli Türkçesinde uyum dışı örnekleri görülmektedir: kudret+lü, heybet+lü (İğci, 2014, s. 253, 255).

Ekin Anadolu ağızlarında uyum dışı örnekleri görülür: şiddet+lü (Karahan, 2011, s. 93)

İlgi durumu eki +İñ, +nUñ

Her jerung bir ture fi uuar. i.

Turcice.

Her **jerung** bir turefi uuar. Her **yeruñ** bir turesi var. [= Her yerin bir töresi var] (s.153)

yer+uñ [yer+üñ]

Eski Türkçede +İñ, +nUñ şeklinde düz ünlülü olan ek (Tekin, 2003, s. 106), Eski Anadolu Türkçesinde +Uñ, +nUñ şeklindedir. Yuvarlaklaşma /ñ/ tesiriyle olmuş olabileceği gibi 1. şahıs iyelik eki +m'nin tesiri de aranmakta, bu ekin tesiriyle önce 1. şahıs zamirinin genitifi yuvarlaklaşmış sonra analogi yoluyla yuvarlaklaştığı düşünülmektedir (Develi, 1995, s. 115). Ek daha sonra uyum sürecine girmeye başlamıştır. Fakat bu uyum sürecinde uyuma aykırı kullanımlar da devam etmiştir.

Turc. Maslach atlering hairlufsi orta fidur.

Maslachatlering hairlufsi ortafidur. **Maslahatlerin** hairlusi ortasidur. [= Maslahatların hayırlısı ortasıdır] (s. 6)

maslachat+lering [maslahat+leriñ]

Bu ekin, Anadolu ağızlarında uyum dışı örnekleri görülmektedir: senün, geminun (Buran, 1996, s. 65) Rumeli ağızlarında da ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı kullanımları görülür: atafi+nung / atasınun, beheram+ung / beheramun (İğci, 2014, s. 112).

Anadolu ağızlarında (Kuzey-doğu grubu) da bu ekin uyum dışı örnekleri görülür: senun (Karahan, 2011, s. 98)

Sonuç

Osmanlı döneminde Latin harfleriyle yazılmış olan transkripsiyon metinleri hem yazıldıkları dönemin konuşma dili özelliklerini yansıtmaları hem de kalıplaşmış bir imlaya sahip olan Arap harfli metinlerde tespit edilemeyen Türkçenin ünlü sistemindeki bazı özellikleri tespiti imkân sağlaması nedeniyle önemlidir. Megiser tarafından yazılan *Paroemiologia Polyglottos* adlı atasözü derlemesi de içinde barındırdığı Türk atasözleri nedeniyle bu açıdan kıymetlidir. Bundan sonraki çalışmalarda Megiser'in diğer eserlerinin bu bakış açısıyla ele alınıp değerlendirilmesi alan yazınına katkı sağlayacaktır.

Çalışmada tespit edilen fonetik özelliklerden kalınlık-incelik uyumundaki bozukluk (çokluk eki +lAr "olanlar", fiilden isim yapan -I "doli doli", bildirme eki +dUr "hurmetlidir", ayrılma durumu eki +dAn "haramden") İğci ve Gülsevin'in çalışmaları dikkate alındığında daha çok Batı Rumeli Türkçesiyle örtüşmektedir.

Düzlük-yuvarlaklık uyumunda görülen bozukluklar (ettirgenlik eki -dUr- "bindur", geniş zaman eki -Ur "gelur", isimden isim yapan +lUk "azadalük", III. teklik şahıs emir eki -sUn "itsun", zarf-fil eki -Up "inup") ise daha çok Eski Anadolu Türkçesiyle ön plana çıkan yuvarlaklaşmalarla örtüşmektedir.

Kimi eklerin ise düz ve yuvarlak ünlülü şekillerinin olmasına rağmen (ilgi durumu eki +İñ, +nUñ "yeruñ", isimden sıfat yapan +II, +IU "tatlu") eserde uyum dışı kullanımlarının bulunması eklerin henüz uyum sürecinde olduğunu göstermektedir.

Eserde incelemeye konu olan "Etikat itme kimseye, madamki kile ile tuzin almayasin.", "Ülüye betua, yaramaz soyleme.", "Ülmiş adamdan ugulmek, fehirdur, hurmetdur.", "Guç olanler hurmetlidir.", "Bir halal bin haramden yegdur.", "İçelüm doli doli, gidelum deli deli.", "Ayrıklere senun nice kar itsun ugudun, çun ol okuduklarini gi sen tutmazsen.", "Hep azadalükden yaramazrek oluruz.", "Güzel avret hem şarap tatlu agudur." atasözlerinin günümüzde kullanımdan düştükleri; "Kişi kazduğı kuyuge ahür gendü duşer.", "Gümlek kaftandan yakındur.", "Her yeruñ bir turesi var.", "Atinden inup eşege bindur.", "Adamden adama farki var.", "Maslahatlerin hairlusi ortasidur.", "Azaciktan çok nesne çıkar.", "Atlan ok dunmez.", "Eyluk eyle, denizi brak baluk bilmezsa halik bilir.", "Âdem tedbir eder, Allah teâlâ takdir eder.", "Her kişiye gendi hui, hoş gelur." ve "At ogurlandıktan sora ahür kapisini mi kaparsen." atasözlerinin ise aynı ya da yakın anlamla kullanıldığı görülmüştür (Aksoy, 1984; Aksoy, 1998; Eyüboğlu, 1973; Tülbentçi, 1963; Yurtbaşı, 1996).

Extended Abstract

The history of Turkology in the West dates back to the first contacts of the Turks with Europeans. After the Huns established political dominance in Europe, Europeans carried out research to learn the language and culture of the people they had newly encountered. The first works on this subject were written by merchants and clergymen.

During the Ottoman Empire, as Westerners' political, economic, and cultural relations with the Ottomans developed, works were written in Latin script by Westerners with the aim of learning about the Turks and the Turkish language.

These works, written in Latin script in the West, are significant in two respects. First, they contain a lexicon that is important for Turkish culture, covering various topics such as Nasrettin Khoja fables, prayers, proverbs, hymns, and riddles. Second, based on this lexical content, these works enable the identification of the linguistic features of the period and certain phonetic aspects of the Turkish language that cannot be determined from texts written in Arabic script.

The first of these works, written in Latin script by Westerners and referred to as transcription texts, is the Codex Cumanicus, believed to have been written in the early 14th century. This work, compiled by Italians and Germans from the Kipchak Turks in the northern Black Sea region, consists of two volumes: an Italian section and a German section.

The study examines Turkish proverbs in the work *Paroemiologia Polyglottos* by Hieronymus Megiser (1553–1616). Megiser was born in Stuttgart in 1553 and died in

Linz, Austria, in 1616. A nobleman, Megiser was also the author of the first Turkish grammar book, published in 1612 during the reign of Sultan Ahmed I.

The work was published in Leipzig by Michael Lantzenberger Verlag in 1605. It is available in digital form in the Bavarian State Library under urn:nbn:de:bvb:12-bsb11103818-3 and consists of 240 pages.

The proverbs found in Megiser's *Paroemiologia Polyglottos* are noteworthy for reflecting the lexical inventory of the era, and particularly the characteristics of Western Rumelian Turkish. While previous studies on transcription texts have attempted to identify the spoken language features of the period in which the examined works were written, Megiser's work has not been evaluated in the context of phonetic phenomena.

Transcription texts written in Latin script during the Ottoman period are important because they reflect the spoken language characteristics of the period in which they were written and enable the identification of certain features of the Turkish vowel system that cannot be detected in Arabic script texts with their stereotyped spelling. The collection of proverbs entitled *Paroemiologia Polyglottos*, written by Megiser, is also valuable in this respect due to the Turkish proverbs it contains. In future studies, examining and evaluating Megiser's other works from this perspective will contribute to the field.

The phonetic features identified in the study include irregularities in the palatal harmony (the plural suffix +lAr “olanlar,” the suffix that makes a noun from a verb -I “doli doli,” the complementary verb suffix +dUr “hurmetlidir,” and the ablative case suffix +dAn “haramden”). When considering the studies of İgci and Gulsevin, it corresponds more closely to Western Rumelian Turkish.

Irregularities seen in the labial harmony (the causative suffix -dUr- “bindur,” the simple present tense suffix -Ur “gelur,” the suffix that forms nouns from nouns +lUk “azadalük,” the third person singular imperative suffix -sUn “itsun,” and the adverb-verb suffix -Up “inup”) correspond more closely to the labialization features prominent in Old Anatolian Turkish.

Although some suffixes have both rounded vowel and unrounded vowel forms (the genitive suffix +lñ, +nUñ “yeruñ,” the suffix that makes an adjective from a noun +lI, +lU “tatlu”), the fact that these suffixes are used out of harmony in the work indicates that these suffixes were still in the process of developing vowel.

Kaynakça

- Akar, A. (2017). *Türk dili tarihi*. (12. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü-deyimler sözlüğü 2*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1998). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü-atasözleri sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılâp.
- Bekar, B. (2018a). P. J. Figure'ün grammatik ger Türkisch-Osmanichen umgangssprache adlı eserindeki Türk atasözleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, 86, 133-152. doi: 10.31624/tkxbvd.2018.7.
- Bekar, B. (2018b). 1789 yılında askerî personel için yazılmış Almanca-Türkçe transkripsiyon metni. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 19-34. doi: 10.29000/rumelide.472750.
- Bekar, B. (2019a). Transkripsiyon metinlerinde Türk atasözleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 1-13. doi: 10.29000/rumelide.606058.
- Bekar, B. (2019b). *Batı kültüründe Türk atasözleri*. Konya: Kömen Yayınları.
- Böler, T. (2020). *Türkiye Türkçesi ses bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Buran, A. (1996). *Anadolu ağızlarında isim çekim ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1963). Anadolu ağızları konson değişimleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 11, 1-32. Erişim adresi: <https://tdkbelleten.gov.tr/tam-metin-pdf/140/tur>.
- Caferoğlu, A. (1964). Anadolu ve Rumeli ağızları ünlü değişimleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 12, 1-33. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/504901>.
- Develi, H. (1995). *Evlîya Çelebi seyahatnamesine göre 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde ses benzeşmeleri ve uyumlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilâçar, A. (1971). 1612'de Avrupa'da yayımlanan ilk Türkçe gramerinin özellikleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 18, 197-210. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/508205>.
- Durmuş, O. (2017). *Türkiye Türkçesinin basılı ilk atasözleri: H. Megiser'in Paroemiologia Polyglottos adlı eserinde yer alan atasözleri*. Vefatının 20. Yılı Münasebetiyle Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı (ss. 659- 678). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
- Eyüboğlu, E. K. (1973). *Ön üçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler-atasözleri 1*. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Eyüboğlu, E. K. (1975). *Ön üçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler-deyimler 2*. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve yöresi ağızları (inceleme-metin-sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Gülensoy, T. (1993). *Rumeli ağızlarının ses bilgisi üzerine bir deneme (inceleme-bibliyografya-metinler)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Gülsevin, G. (2017). *Batı Rumeli Türkçesi özellikleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İğci, A. (2010). *Viçitırım-Kosova Türk ağızları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erişim adresi: [Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp).
- İğci, A. (2014). *17. yüzyılda Batı Rumeli Türkçesinin özellikleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Erişim adresi: [Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp).
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin ses bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karahan, L. (2011). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. (2. Baskı). Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde eklerin ses düzeni (16.-17. ve 18. yüzyıllar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.